

מהלואי הושן

יוצא לאור ע"י מכון אבני הושן

חידושי ושיעורי מורינו
הגאון רבי שמואל ניימאן שליט"א
אב"ד אבני הושן – מאנסי

מכון
אבני
הושן

ד

פרשת בראשית | תשפ"ב

שבת בראשית

עניני הפרשה

האור האלוקי הטמון בכל דבר שבבריאה

הדקדוקים שיש בפרשה

בתורה הקדושה (בראשית א' א') איתא, בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ, והארץ היתה תהו ובהו וחושך על פני תהום ורוח אלוקים מרחפת על פני המים, ויאמר אלוקים יהי אור ויהי אור, וירא אלוקים את האור כי טוב ויבדל אלוקים בין האור ובין החשך.

וברש"י על דברי הכתוב **וירא אלוקים את האור כי טוב ויבדל**, כתב וזה לשונו: **אף בזה אנו צריכים לדברי אגדה, ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים, והבדילו לצדיקים לעתיד לבא**, ע"כ. והיינו שהקב"ה ברא את האור ביום הראשון, אולם מיד לקחוהו וגזוהו לזמן אחר לעתיד לבוא.

והנה לכאורה תמוה כאן תמיהה רבתי, שאם לקח הקב"ה את האור שברא ביום הראשון וגזוהו לעתיד לבא, יוצא אם כן שלא ברא זאת להשתמשות בעולם הזה כלל אלא לזמן אחר, ומה טעם בראו השתא בששת ימי הבריאה, הא הוא אינו מיועד לעולם כעת כמו שאר הבריאה שנבראו בששת ימים אלו אשר מוכנים לדירי העולם להשתמש בו.

וביותר יקשה, שהנה במשך חכמה מדייק על לשון הכתוב ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, ולא כתיב יום ראשון. ומפרש דהיות שנגזו האור לכך זה אינו מערכה אחת והמשך עם שאר הימים, ומשום כך לא שייך לכתוב יום ראשון

שמשמעותו יום ראשון מכל מערכת הבריאה שאחר כך בא השניה והשלישית וכו'. משא"כ לשון יום אחד שהכוונה בזה אחד לבד. ומכיון דהאור נגזו ולא היתה לצורך הבריאה כמו שאר הדברים שנבראו, לכך כתיב יום אחד. וחזינו מהא ביתר שאת שאין האור הזה מיועד עתה לעולם כלל, ומה טעם אכן בראו הקב"ה בששת ימי הבריאה.

(וברמב"ן מפרש כפשוטו, שלגבי המשך הימים כבר שייך לכתוב שני ושלישי מכיון שזה המשך ממה שהיה מקודם, מה שאין כן ביום הראשון שעדיין לא היה עוד שום דבר שזה יהיה ראשון לה, לכך כתיב רק אחד, יעו"ש)

בריאת כל העולם כבר ביום הראשון

ועוד נדקדק בעניין הזה, דהנה חז"ל אמרו, שבעצם כל העולם כולו כבר נברא ביום הראשון לבריאת העולם, והובא דבר זה ברש"י עה"פ (שם ב' ד') **'אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה'**, ומפרש רש"י **'למדך שכלם נבראו בראשון'**. והיינו שכלל הבריאה השמים והארץ והחיות הבהמות וכו' כולם כבר נבראו על ידי הקב"ה ביום הראשון, ואחר כך, בהימים שלאחמ"כ סידר הקב"ה כל בריאה דבר דבור על אופנו ביומו הקבוע.

ולכאורה יקשה, מה טעם עשה הקב"ה כן ולא ברא כל דבר ביום שסידר אותו, הלוא אין מידת הקב"ה כמידת בשר ודם, דבאדם בן אנוש

שכוחו מוגבל ניתן לומר שראשית כל הוא חפץ שהכל יהיה מוכן וקיים אצלו ורק אחר כך יסדר כל דבר על מקומו ומעמדו, אמנם בהקב"ה שהוא הכל יכול, מה טעם עשה כסדר הזה.

היכן נגזו האור

אלא שיש לומר בזה יסוד חדש, דהנה לכאורה יש להתבונן בדבר הזה שלקח הקב"ה את האור ההיא שבראו ביום הראשון וגזוהו. דהיכן גזוהו, ומתי יתגלה את האור ההיא.

והנה בלשון חז"ל חזינו שגזו האור לעתיד לבוא. ובפשטות אנו אומרים שהכוונה לעתיד לבוא היינו לעולם הבא ולעולם התיקון ליום שכולו שבת. אמנם נוכל לומר בביאור יותר עמוק שאין הכוונה בזה לעתיד לבוא ממש, אלא גזוהו עמוק בתוך עצם הבריאה עצמה, וזה גזו וטמון עמוק בתוך כל דבר שנוצר בששת ימי הבריאה, ובכל דבר גשמי הקיים בעולם.

מלאה הארץ קניינך

ויבואר הדבר, עפ"י מאמרו בקודש של הרה"ק רבי מנחם מענדיל מויטעבסק זיע"א עה"פ (תהלים ק"ד כ"ד) **'מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קניינך'**, ודייק בלשון **'מלאה הארץ קניינך'**, שהבריאה מלאה בקניינך, דמהו הכוונה בזו.

הרע ומגשם את האדם, זה יכול לעשות את הבריאה להיות לטוב מאוד, כי כשאדם מתגבר על היצר הרע ועובד את השי"ת כראוי ומגלה את האור והאלוקות הגנוז בבריאה, נתברר הבריאה הגשמית ומתעלת ליותר טובה.

כבר ביום הראשון הטמין הקב"ה אורו ית' בכל הבריאה

והשתא ניחא קושיא קמייתא, דאם האור שנברא ביום הראשון לא נשאר לעולם מה טעם בראוהו, אמנם השתא ניחא שפיר, דוודאי שהאור שנברא ביום הראשון מיועד וקיים לעולם הזה, אכן לא באתגליא ובבהירות, אלא שזה טמון בכל דבר ודבר גשמי הקיים בעולם, וצריך האדם לעבוד ולהתעלות להגיע לניצוץ האלוקי החבוי בו.

וניחא שפיר גם קושיא בתרייתא שהקשינו, דמה טעם ברא כל את הברואים ביום הראשון דייקא, אלא כי רצה הקב"ה שביום בריאת האור ביום הראשון, מיד יכניס את האור והיא בכל הבריאה שיש בעולם, ובכל דבר שקיים ונמצא בעולם הכניס וטמן בו את האור והאלקות ההיא.

ולכתחילה הכל היה בגלוי - (וכעין שהיה אדם הראשון בגן עדן מקדם), אך למעשה הקב"ה ראה שיהיה יותר טוב כשזה יהיה גנוז ונעלם בתוך הבריאה - גזוזהו, ועל ידי מעשיו של האדם שיתייגע על זה ויעבוד את השי"ת כראוי יזכה להתגלות האור הזה ביתר שאת ויתר עוז.

בראשית היינו בחכמתא

והשתא ניחא מאוד דברי התרגום יהונתן שאומר על דברי הפסוק 'בראשית ברא אלוקים' ומפרש בחכמתא, ולכך אין כתוב 'בראשונה' אלא 'בראשית' שמרמז על חכמה, ע"כ. ומה הכוונה בדבריו אלו.

אלא שבזוה"ק חזינן דחכמה זהו 'כח' - מה', כוחו של הקב"ה, דחכמה הוא כוחו של הקב"ה בלבד, (מה שאין כן בינה ודעת שזה כבר מתחיל אצל האדם, ואכמ"ל).

והיינו, שהקב"ה הכניס ביום הראשון בראשיתו של הבריאה 'כח מה' מכוחו ומאורו ית'ש בבריאה כולה והיינו האור ההיא, שכשיעבוד האדם את הקב"ה ויגיע את עצמו בזה ימצא את האור הפנימי והאלוקות שגנוז בתוך הבריאה.

א' ל"א) וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד. ומקשה דהנה בכל הנבראים חזינן שהקב"ה הביט על כל דבר שנברא, וכדברי הרמב"ן ש'זירא' הכוונה שהתבונן בבריאה ההיא שברא ועשהו למציאות קיימת, ובכל דבר שנברא הביט בו לאחמ"כ ועשהו למציאות ודבר ממשי שקיים.

אם כן גם הכא שמייירי לאחר בריאת האדם ויצירתו, הביט הקב"ה על האדם ועשהו למציאות קיימת, וא"כ מהו הטעם שלא כתוב בברייתו וירא אלוקים את האדם, אלא כתוב 'את כל אשר עשה' - דקאי על כל הבריאה. ומזה חזינן שרק אחר בריאת האדם עשה הקב"ה את 'כל אשר עשה' למציאות קיימת ולא רק האדם לבד, היות וכל מציאות העולם תלויה וקיימת בעבודת האדם.

ומפרש ואומר, שכן הוא הדבר בכל עת, שהבריאה בעצמותה תלויה ועומדת על ידי מעשיו של האדם, והכל תלוי ושייך לפי מעשיו, ובכל דבר שבבריאה יש בו כח עליון התלוי ועומד כל הזמן במעשיו של האדם, ולכך כשגמר הקב"ה לברוא את האדם, רק אז נשלם ועמד כל העולם - כל אשר עשה, מכיון דהכל תלוי ועומד במעשיו.

התעלות הבריאה על ידי גילוי האור שבו

ונמצא לפי"ז שאם מעשיו של האדם טובים הם, אזי יתעלו כל הברואים והדברים הגשמיים יהיו ליותר טובים במציאותם החומרי, ועל ידי שיעבוד את השם יתברך כראוי וימצא את חלק האלוקי הטמון וגנוז בכל דבר גשמי, ויבין ויתבונן היטב בכל דבר מה מטרותו וייעודו של הדבר ההיא בעולם לגבי עבודת יתברך שמו, זה יגלה לו את ניצוץ האלוקי הטמון בחפץ הגשמי ועל ידי זה יתעלה הבריאה יותר ויותר. (וכמו שאמרו ז"ל במס' תענית שבזמנו של רבי שמעון בן שטח היו גרעיני החטים גדולות כשני כליות של שור הגדול, משום שעבדו את השם יתברך כראוי).

וכל זה הוי האור ההיא שנברא ביום הראשון וגזוזהו הקב"ה עמוק בכל דבר גשמי שנברא, ומטרת האדם הוא לעבוד את השם יתברך כראוי ולגלות בכל דבר גשמי שיש בעולם את הניצוץ החבוי בו ומהו ייעודו לגבי עבודת השם.

ואפשר לומר עוד על פי זה, דחז"ל דרשו במדרש (רבה כאן) 'והנה טוב מאד - זה היצר הרע', וצ"ב הכוונה בזה, אלא על ידי שיש יצר

וביאר בקודשו, דהעולם כולו וכן כל חלקי הבריאה וכל דבר גשמי שיש בעולם, הרי הוא מלא וגדוש באלקות, ועל ידי שמגלים את הנקודה האלוקות הטמון בדבר הגשמי היא יכולים להשיג ולידבק להניצוץ האלוקי שבה, ועי"ז יש לו קנין בהקב"ה כביכול - שאפשר לידבק בו ית' ממש - וכל הארץ ומלואה מלאים בקניינים אלו אם האדם רק שואף וחותר לעומק הנקודה האלוקית שיש בכל חלק מהבריאה.

וכעין הדברים הללו איתא במשך חכמה (בפרשת לך לך) עה"פ (איוב י"ט כ"ו) ומבשרי אחזה אלוקי, שעל ידי בשרי היינו על ידי הגשמיות, אפשר להשיג יותר ממה שאני יכול לראותו בלי בשרי - בלעדי הגשמיות והחומריות, דהיינו שע"י שלומדים את התורה ועושים רצון בוראינו בתוך לבושינו החומרי עי"ז אפשר לנו להשיג יותר מאילו לא היה לנו גוף וחומר המבדיל בינינו לבין הכח האלוקי השוכן בנו.

וי"ל שהחלק האלוקי ההיא שיש בכל דבר שבבריאה, זה בעצם האור ההיא שנברא ביום הראשון לבריאת העולם, ובכל חלק וחלק מן הבריאה בין בשמים ובארץ ובימים ובתהומות ובכל דבר שיש בבריאה, שם מצוי וקיים וטמון האור ההיא, וזה חלק האלוקות שיש בבריאה, אך זה טמון וגנוז בתוכו וצריך להוציאו מהכח אל הפועל.

השגת האלוקות ביותר אחר הגניזה

וממשיך שם המשך חכמה, שהיות שאדם יכול להשיג יותר את האלוקות על ידי הגשם שבו, יותר ממה שהיה משיג בלי הגשם, כן היה הדבר באדם הראשון שהשיג את הקב"ה לאחר שחטא וגורש מהגן עדן, יותר ממה שהשיג טרם שחטא בעת שהיה עדיין בגן עדן מקדם.

וזאת, מכיון דכשאדם הראשון היה בגן עדן ראה את הקב"ה כפי בחינתו שראה אז, אמנם כשחטא ונתגשם במידה מה, ונהיה לחומר עב, ועבד על עצמו והתעלה גבוה מעל גבוה והתאמץ ביותר להפוך חומר לצורה, והעמיק בכל דבר מהו העבודת ה' שיש בו ומה רוצה הקב"ה בזה, אזי היה יכול לראות את האלוקות ביתר שאת ועוז ממה שהיה רואה מקודם בעת היותו בגן עדן.

קיום הבריאה תלוי באדם

וכך הוא במשך חכמה בהדיא עה"פ (בראשית

ההולך ברחוב העיר בשבת ויש קעמער א"ס בקאר"ס העומדות ברחוב הנדלקים על ידי שההולך האדם סמוך להקאר"ס והולך שמה בדויקא בכוונה שידלקו הקעמער א"ס או הלייט"ס בהרחוב

שיהא זו הפעולה שהאדם עושה ולא שתהא פעולה אחרת הנפעלת כלאחר יד בגלל מעשה כלשהו שהאדם עושה.

דהיינו כמו בעובדא דידן, בהולך בשבת ברחוב העיר ונדלק קעמער"א שבקאר"ר בהליכתו או שנדלק ליי"ט ברחוב בהליכתו, דבעצם הרי זה נכנס בגדר דלא הוי מעשה זו מלאכת מחשבת, כי הפעולה של הדלקת הקעמער"א או ליי"ט אין זה הפעולה שאני עושה עתה, אלא אני כעת הולך ברחוב העיר, וקורה מעשה חיצוני (שנדלק הקעמער"א או הליי"ט) בגלל שעשיתי פעולה מסוימת (של הליכה), ודבר זה אין זה נכנס בגדר של מלאכת מחשבת אסרה תורה, ופטור מן התורה ואסור רק מדרבנן.

ולכן, אף דכוונתו עתה בהליכתו היא משום הדלקת הקעמער"א או הליי"ט, הרי זה מותר מן התורה, משום דדווקא מלאכת מחשבת אסרה תורה, ואין זה נכנס בגדר של מלאכת מחשבת דאין זו גוף הפעולה שאני עושה אלא פעולה הנפעלת כלאחר יד, אמנם הרי זה אסור מדרבנן.

הנפקא מינה אי זה איסור דאורייתא או דרבנן

והיה כי ישאל השואל, למאי נפקא מינה להלכה למעשה אי עובר בזה על איסור דאורייתא או דרבנן, הא בין כך ובין כך אסור לעבור גם על איסור דאורייתא וגם על איסור דרבנן.

אלא יש נפקותא בעניינים שונים בהלכות שבת דהקילו חז"ל אם זה רק איסור דרבנן ולא איסור דאורייתא.

וכגון לגבי אמירה לנכרי במעשה כגון זה, שאומר לנכרי שילך במקום ההיא דייקא ועל ידי הליכת הנכרי שמה ידלק הקעמער"א בקאר"ר או הליי"ט ברחוב, ויש צורך שבת בזה, הרי זה יהיה מותר, מכיוון דאמירה לנכרי לצורך שבת במלאכה דרבנן מותר, ועתה שהסברנו שזו רק מלאכה דרבנן הרי"ז מותר. וגם בעוד דברים דהקילו חז"ל אם זה רק אסור מדרבנן יהיה מותרים בצירורים הנ"ל.

אדם דבר שאינו מתכוון, דרבי יהודה אסור ורבי שמעון מתיר, ופסקינן כרבי שמעון דדבר שאינו מתכוון מותר, (מחלוקת זו הוא לאו דווקא לגבי שבת אלא להרבה איסורים שבתורה, וכגון לגבי שעטנז, וגם לגבי האיסור של חרישת שור וחמור יחדיו, ועוד).

וטוען בזה הריטב"א וסובר, דאפילו לרבי יהודה הנוקט דדבר שאינו מתכוון אסור, אך בשבת יודה שזה יהיה מותר מן התורה ויאסר רק מדרבנן. דמכיוון שיש בשבת צורך של 'מלאכת מחשבת אסרה תורה', ורק במלאכת מחשבת יש איסור דאורייתא, לכך בעינן כוונה בעשיית המלאכה, ובדבר שאינו מתכוון דאין בזה מלאכת מחשבת, מותר מן התורה בשבת.

וכך גם במחלוקת בין רבי עקיבא אייגר והמקור חיים לגבי מתעסק שהבאנו בשיעורים הקודמים, (מתעסק הכוונה הוא שעושה אדם פעולת איסור אך אינו יודע שעושה זאת), שרעק"א סובר שמתעסק הוי איסור דאורייתא ורק פטור מקרבן, והמקו"ח סובר שמתעסק הוי התר גמור ממש, (עד כדי כך הוא סובר שזה היתר גמור, עד שמקשה מהו הטעם שאדם שאינו יודע שיש לו חמץ ברשותו עובר בכל יראה ובבל ימצא, הא אינו יודע מזה ומתעסק הרי פטור יעו"ש בדבריו).

וגוף הנידון במחלוקת הייתה, במי שרואה שהשני לובש שעטנז בלא ידיעתו אי צריך ללכת להודיע לו. דלרעק"א צריך להודיע לו, כי סוף סוף הלוש את הבגד עובר איסור שעטנז ורק פטור מקרבן, אמנם למקו"ח אין צריך לומר לו כלל, דאינו עובר בלא ידיעתו כי מתעסק מותר.

אמנם בשבת מודה רע"א וסובר דאין איסור במתעסק, דדווקא מלאכת מחשבת אסרה תורה, ומתעסק אין זה מלאכת מחשבת, ופטור מן התורה ואסור מדרבנן.

מלאכת מחשבת דווקא בפעולה שעושה האדם ולא בפעולה הנפעלת מאליה על ידי המעשה

ויש עוד גדר בעניין מלאכת מחשבת אסרה תורה, והוא שמעשה האיסור צריך

הליכה ברחוב העיר וכוונתו משום הדלקת הקעמער"א בקאר"ר או משום הדלקת הליי"ט ברחוב

בשיעורים הקודמים ביארנו את צדדי ההתר בהליכה ברחוב העיר בשבת ונדלק עי"ז הקעמער"א בקאר"ס החונות ברחוב, או שהולך ברחוב ונדלק עי"ז ליי"ט ברחוב על ידי שחולף במקום ההיא, וגם ביארנו עוד ציורים השייכים להמצאות החדשות של כלי הטכנולוגיה אשר נתחדשו בימינו אנו יעו"ש.

אמנם זאת למודעי, שכל מה שביארנו הוא רק היכא שאין כוונתו ורצונו למען הדלקת הקעמער"א או הליי"ט ברחוב וכדומה, אלא מהלך שמה בתום לבו כי כוונתו ללכת ברחוב ולהגיע למחוז חפצו בלבד.

האיסור שיש בזה

אך אם אין הוא הולך תמיד בדרך הזה וכל כוונתו עתה בהליכתו במקום ההיא, הוא משום שרצונו שידלק הקעמער"א בקאר"ר או שידלק הליי"ט ברחוב, הרי וודאי שאסור לעשות זאת, וכל ההיתר שאמרנו היא רק היכא שעושה פעולה מסוימת ובדרך אגב קורה פעולה אחרת, וכגון הכא שפוסע והולך לדרכו וקורה מקרה שנדלק הקעמער"א או נדלק הליי"ט, אך אם רוצה לעשות זאת בדויקא כי כוונתו למען הפעולה שנפעלת הרי זה אסור.

איסורו הוא מדרבנן

אך צריך לומר ולבאר, שבנתכוון למען הדלקת הקעמער"א או הליי"ט, וודאי שעשה איסור אך אין זה איסור דאורייתא אלא איסור דרבנן.

וזאת, משום דיש כלל בהלכות שבת 'מלאכת מחשבת אסרה תורה', ובעבור כלל זה אמרנו לגבי כמה דברים בהלכות שבת שאין בזה איסור דאורייתא וכדלהלן.

בשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה

דהנה יש מחלוקת ידועה בהרבה מקומות בש"ס בין רבי יהודה ורבי שמעון בעושה

הליכות חיים והשקפה

כוונה בתפילה

הדרך המועילה לכוונה בתפילה

יש לי שאלה בעניין כוונה בתפילה, אני חפץ מאוד לכוון בתפילה כראוי וכיאות, אולם כבר זה קשה לי עד מאוד ואני מוציא קצת, שכל עת שאני רק אומר בתפילה, חבן שניות אחרות, מחשבותי כבר מתחילה לשוטט בעניני העולם ונתיבותיה וכל מיני מאורעות ודברים שונים, וכל זקום בחיבה תכלי חפץ מדיבורי התפילה, ואני שואל ומבקש מה עלי לעשות ומה הצעה הישירה לכה שאוכל לכוון בתפילה כדבעי ליהוה.

המילות), כי דבר זה יביא אצלו רפיון בלב כשיראה שאינו מצליח בזה כל כך, ורפיון הלב הזה יכול לגרום לו שגם את המחשבה של עומד לפני המלך לא יחשוב מרוב עצבון רוח שיהיה לו מזה, ולכן אמינא שישתדל ביותר בעניין הכוונה של עומד לפני המלך ובזה ישיש עיקר מגמתו.

ידבר דיבורים פשוטים להשי"ת

ואפשר לומר עוד בענין הכוונה של עמידה לפני המלך, ידידועים הם דברי 'בית הלוי' (ע"ת פרשת ויחי) שאומר, שיש ב' ענינים בתפילה, א. האמירה בפה את מילות התפילה שתקנו לנו אנשי כנסת התפילה להתפלל, וזה האמירה של המילים בלבד על ידי פה המדבר. ב. ענין של תפילת האדם עצמו, שיחשוב וידבר בלבו להקב"ה, ויאמר לו דיבורים פשוטים ואמיתיים מעומק לבו, ופורש ומספר להקב"ה את כל הדברים שצריך וכל מה שמעיק לו בחייו היום יומית וכל משאלות לבו שרוצה מאתו ית"ש. וזו היא חלק נכבד והעיקרי בתפילה.

ואכן, על כל אדם להרגיל את עצמו בהתנהגות מופלא זה (ואין זה שייך לחסדי ברסלב דייקא, אלא שייך לכל אחד ואחד), וידבר דיבורים פשוטים ואמיתיים להקב"ה, ואפ"ר רק 'איני מינוט', אך שיהיה מפנימיות ומקירות לבבו, וזו עיקרה של תפילה.

ודבר זה ודאי שאפשר לעשות זה גם באמצע תפילתו, אם ב'שומע תפילה' אם ב'יהיו לרצון', שישח את לבו להקב"ה, וזה יהיה בד בבד עם התפילה התמידית של שחרית מנחה מעריב.

עומד לפני המלך וזוכה לדבר אליו ולהשיח לבו

וזה עוד עומק בכוונת עמידה לפני המלך, שידע נאמנה שאני עומד לפני המלך, ואני כל כך קרוב אליו שאני גם מדבר אליו ומשיח את מה שיש בלבי ומספר לו את משאלותי שאני צריך, וזה דבר נפלא שיכניס עמוק לבבו שזוכה ועומד לפני המלך ואני גם משיח את ליבי אליו, והרי זה יחבר אותו יותר ויותר לעצמה של תפילה באמת ובתמים.

(אמנם צריך להזהר שלא לעשותו עם נערו"ן כלל, שאל יעמוד האדם בברכת 'שומע תפילה' או ב'יהיו לרצון' ויקש מהשי"ת את משאלות לבו וידבר אליו, ומדי דברו אליו יעביר במחשבתו עם 'נערו"ן' רבתי את כל סדר יומו ויחשוב שמא לא חישוב חס וחלילה על דבר מה, ויפספס בראשו עוד פעם ועוד פעם במחשבתו האם כבר ביקש על דא ועל הא והאם ביקש היטב ובפנימיות אמיתית כראוי על הדבר ההוא וכו', אלא שזה יהיה בנעימות ובהבנת השי"ת, ובבחינת ואני קרבת אליו לי טוב, שיספר וישח להקב"ה כל מה שיש לו בלבו, ויאמן שקרוב השם לכל קרוב ושומע ומאזין לתפילתי).

הכלל הוא - שיכניס בלבו עיקר הדבר שזוכה לעמוד לפני המלך, ויתמיד בעיקר במחשבה זו, הן טרם התפילה וגם מידי פעם בתוך התפילה, וגם ישתדל לדבר דיבורים עצמיים ופשוטים להקב"ה ולספר לו את הצטרפותיו אשר צריך בכלל ענייניו אם בענייני המשפחה וצאצאיו ופרנסה וכו', ועי"ז יוכל להגיע יותר ויותר להכוונה בתפילה של 'עומד לפני המלך', ולזכות לאחיה בעבודת התפילה הנשגבה והחשובה.

ולכן, מה יעשה האדם שאכן יוכל להצליח בכוונה אמיתית בתפילה על אף הקושי הרב שבדבר.

שיטת הגר"ח מבריסק בכוונה בתפילה

ונוכל לומר בזה, הדנה יש מאמרו הנודע של הגאון רבי חיים מבריסק ז"ל שאמר בענין כוונה בתפילה, שבכוונה זו ישנם ב' מיני כוונות, א. הכוונה של פירוש המילות כפשוטן, שיחשוב בלבו פירושו של כל מילה ומילה שמוציא מפיו. ב. הכוונה שעומד לפני המלך מלכו של עולם וזוכה להתפלל אליו יתברך שמו.

וסבר הגר"ח, שלגבי הכוונה הראשונה של פירוש המילות צריך ביותר לכוון לכל הפחות בעיקר בכונה הראשונה של שמו"ע, אמנם לגבי הכוונה השנייה של עומד לפני המלך מלכו של עולם צריך לכוון בכל משך השמו"ע שעומד האדם ומתפלל אל בוראו ויוצרו, וכוונה זו צריכה להיות בכל שעת התפילה, ויש חולקים על זה וכגון החו"א שטוען, שגם אם אינו מכוון ממש כל העת בכוונה זו של עומד לפני המלך, הא רואים אנו שאינו הולך ממקומו באמצע שמו"ע לעשות הצטרפותיו וכו', וזה ראה שיועד שעומד בתפילה לפני המלך אפילו אם אינו מכוון בזה ממש כל העת, ומ"מ הגר"ח סבר שבענין שיחשוב וידע במחשבתו כל העת שעומד בזמן ההיא בתפילה לפני המלך.

יתמקד ביותר בכוונה של עומד לפני המלך

ולענ"ד הכוונה של עמידה לפני מלך מלכי המלכים שאומר הגר"ח זה עצה נפלאה לכוונה בתפילה, והוא שיחשוב האדם תמיד טרם שמתחיל להתפלל, אני הולך כעת לדבר עם המלך ולעמוד כנגדו, ויתבונן במחשבה זו היטב - שאני הולך כעת להתפלל ולעמוד לפני המלך מלכי המלכים שהכל בידו והוא אדון כל הארץ העושה ויעשה כל מאורעות עוה"ז ויש בידו למלא כל מבוקשי, ולפניו ית"ש אני מתחיל כעת להתפלל תפילת 'שמונה עשרה'. והמחשבות הללו יחשוב בין קודם התפילה, וגם מידי פעם במשך התפילה, שיעצור קמעה ויתבונן שאני עומד כעת לפני המלך, ובדבר זה יתחיל האדם להתחזק עוד ועוד.

ודבר זה יועיל מאוד לענין הכוונה בתפילה של עומד לפני המלך, וכשירגיל את עצמו לאט לאט בהנהגה זו שיכניס בלבו מידי פעם את ההרגשה והמחשבה שזוכה לעמוד לפני המלך, יזכה ויגיע למציאות שבכל עת התפילה יזכור וידע שהוא עומד כעת בתפילה לפני המלך, וזו עיקר כוונה בתפילה כדברי הגר"ח. ועצה זו הוא גם לפני כל דיבור קודש שמוציא מפיו וכגון ברכה שמברך וכו' שיתרגל האדם את עצמו לחשוב לעצמו שהנה אנוכי בא עכשיו לומר דיבורים קדם רבון עלמין ויתבונן קצת בדבר זה.

תפסת מרובה לא תפסת

אמנם אל יאנס את עצמו בכח לחשוב גם את פירוש המילות בכל כוחו (חוץ מברכה ראשונה שצריך עפ"י דין התאמת לכוון בפירוש

נתקשו בזה רבים וטובים

האמת צריכה להיאמר, הרי זה עניין רבתי שנתקשו בזה רבים וטובים, וכידוע העובדא עם הרה"ק מבראדיטשוב ז"ע שפעם אחת נתן יד עם 'שלום עליכם' לבבית לאחד תיכף לאחר שסיים את תפילתו, ולתמיחה המתפלל מה לפריסת שלום זו הלוא כלל לא הגיע ממקום רחוק, ענהו הרה"ק הנ"ל, שראה אותו בתפילתו והיה נראה עליו איך שמחשבתו משוטטת ביריד בדאנציג, ומכיון שמחשבתו היתה שם הרי גם הוא היה שם, ודאנציג מקום רחוק הוא, ומגיע לו שלום עליכם על כך. והיינו שזה דבר שייך בהרבה אנשים וצריך להשתדל בזה הרבה לזכות לכוון בתפילתו כהוגן.

התחזקות בזה

ונוכל לומר בענין זה, ידידוע שבגור היה המשגיח הנודע בעל המוח והנפש המכונה בשם ר' גוד'ל אייזנער זצ"ל, והוא היה נוהג לדבר ולשוחח זמן רב עם בחורים צעירים, לחזקם ולעודדם בעבודת השי"ת ובכל תהלוכות החיים, והיה פעמים שהיה מאריך מאד בשיחותיו עם הבחורים, עד שהיה יכול להרבות בשיחה אחת גם במשך ששה שעות ברציפות.

ומספרים, שפעם אחת פגשוהו מורו ורבו הרה"ק הבית ישראל מגור ז"ע, ושאלו בתמיחה, מה טעם האריכות הזו ומה העניין בדבר הזה, ענהו ר' גוד'ל ז"ל ביראת הכבוד ואמר להבית ישראל, שאין הוא מדבר עם בחורים כל כך הרבה זמן כלל אלא כעשרה דקות בלבד, אמר לו הבית ישראל שהרי שמע בביררות מעדים נאמנים שהוא מדבר גם ששה שעות רצוף, ענהו ר' גוד'ל ואמר לו, שבאמת הרי הוא מדבר עם בחורים רק עשר דקות בלבד, אמנם בכדי שיהיה עשרה דקות של איכות הרי הוא צריך לדבר אתם שש שעות שעל ידי זה יתמצה עשר דקות מעולות של שיחה אמיתית ופנימית החודר ללבו ונפשו של הבחור, והיה ניחא לו לשוחח ולדבר עם בחור ששה שעות כדי שיגיע לאותן עשרה דקות אמיתיות ומועילות.

ואמינא בזה דבר חיוזק להשואל החושב ה"ו, שממש כענין זה אפשר להביט על תפילתו, שהרי האדם מתפלל להקב"ה במשך שעה ויותר, ואם בתוך השעה הלז יוצא לו לכל הפחות כמה דקות יקרות וחשובות של שיחה אמיתית עם הקב"ה היה כל השעה שווה לו ביותר, ועיקר מבטו של האדם יהיה על אותן כמה דקות אמיתיות של שיחה פנימית בלב ונפש שיש לו עם בוראו על אף שנצרכה לו לזה שעה שלמה של תפילה ויתחזק עם אותה זמן ויעשה ממנה העיקר.

והאמת ניתן להיאמר שבזמנינו אנו כפי תכונת נפשינו קשה מאד לאנשים רבים לרכז את עצמם על כל ענין שיהיה למשך זמן רב, וממילא כמובן קשה לאדם להתרכז במחשבה רצופה כל שעת תפילה, שיהיה בריכוז עמוק ובמחשבה זכה וברורה עם כל העומק והפנימיות הראוי לתפילה, וזה בא לנו מרוב טרדות החיים שאנו נמצאים בו ועוד סיבות שונות, וצריך להתבונן בזה הרבה.

נתנדב ע"י חיים שלום פריעדמאן
לע"נ דוד יוסף בן מתתיהו ע"ה

נתנדב
לע"נ אברהם מרדכי בן הילל מאיר ע"ה

נתנדב ע"י ברוך לייפער
לרפואת צפורה אלטה בת אסתר לרפו"ש

נתנדב ע"י ר' שלמה אבראמוויטש
לרפואת אבנר בן פיגה רחל לרפו"ש